

Új zsiszikkfaj a júdásfán

Hazánkban 49 zsiszikkfajt sikerült eddig kimutatni, ebből 11 nem őshonos; egy részüket csak egyszer észlelték, más fajok meghonosodtak. Az utóbbi öt évben két nálunk nem őshonos zsiszikkfajt sikerült megtalálni. Az öt évvel ezelőtt fölfedezett lepényfajzsiszik, *Megabruchidius tonkineus* (Pic, 1913) ázsiai származású, és a tudományos leírás előtt álló júdásfajzsiszik is minden bizonnyal erről a földrészről származnak.

A júdásfajzsiszikek először 2004-ben a hazánkba látogató japán molekuláris ökológus, Midori Tuda gyűjtötte, Midori Tuda virágzatán táplálkozott. Az ismeretlen zsiszikek Midori Tuda magával vitte Japánba molekuláris elemzés céljából. Az elkövetkező évek során nem került elő ez a rejtélyes bogár, igaz a japánakac terméseiből vártuk, eredmény nélkül. Székely Kálmán cincérszakértő 2005 októberében a Gellért-hegyen sétálva lett figyelmes az egyik ház falán szaladgáló fürgé zsiszikkre. A példányt meghatározásra hozta a Magyar Természettudományi Múzeum Bogárgyűjteményébe. A jellegzetes piros potrohú bogár azonos azzal a fajjal, amit Midori gyűjtött a Budai vár lábánál, a Tabánban. Gyűjteményünkben a világ minden tájáról őrzünk különböző zsiszikkfajokat, de nem található köztük ehhez hasonló példány.

Még aznap elkezdtek a Gellért-hegy növényzetének vizsgálatát Szöllösi-Tóth Petrával, a múzeum Darázsgyűjteményének munkatársával. Mikor a júdásfákat kezdtük szemrevételezni, észrevettük a terméseken az apró lyukakat. Tudtuk, hogy a termésekben nemcsak zsiszikkék, hanem magevő darazsak, élősködő darazsak és ormányosbogarak is fejlődnek. A júdásfában fejlődő rovarokról nem voltak kielégítő ismereteink, de arról már hallottunk, hogy az ormányosbogarak és a magevő darazsak a zsiszikkékhez hasonlóan a termés falán keresztül kirágják magukat, röplyukakat készítenek, úgy jutnak a szabadba.

A gellért-hegyi zsiszikkünkről készült fényképeket francia szakemberek megvizsgálták, és örömmel értesítettek bennünket, hogy két éve náluk is észlelték ezt az állatot; a tudományra eddig ismeretlen faj, a leírása folyamatban van. Sikeresen nevelték Kínából származó júdásfák terméseiből. Ekkor azonnal megkezdtük a száraz, érett termések begyűjtését. A tenyésztő-hengerekben figyelemmel tudtuk kísérni a zsiszikkék, illetve a darazsak kikelését.

Megállapítottuk, hogy a júdásfajzsiszik a hazánkban elő két nagy fajszerű nemzetségtől (*Bruchus*, *Bruchidius*) jól megkülönböztető bélyegekkal rendelkeznek, és nagy hasonlóságot mutat a tarka lepényfajzsiszikkékhez (*Megabruchidius tonkineus*). Pontos eredményeket a fajleírásból kapunk majd, a napjainkban népszerű molekuláris DNS-analízis adatai fogják eldönteni a külső bélyegek alapján feltételezett rokonsági kapcsolatokat a már ismert fajokkal.

A júdásfajzsiszik elterjedése hazánkban még nem teljesen ismert, de sikerült kimutatni Budapest egész területéről, Telkírről, illetve Kecskemétről is. A bogár kecskeméti jelenlétéből arra következtethetünk, hogy a faj megjelenése sokkal régebbre vezethető vissza hazánkban. Minden bizonnyal gyors szaporodóképességgel rendelkezik, amíg az időjárás kedvez az életfeltételeinek. A megfigyelések során kiderült, hogy ezt az új fajt erősen parazitálják a darazsak, tehát a fennmaradáshoz sok utód nemzésére van szükség.

György Zoltán

(Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár)

A bodza terített asztal

A hímek udvarolnak

A rajzás csúcán

A jellegzetes pete

Zsizsikek a szomszédból

A Magyar Rovartani Társaság márciusi ülésén hívta föl a figyelmet *György Zoltán* a júdásfán (*Cercis siliquastrumon*) talált új zsizsikre. Hazafelé menet, Rákosligeten a szomszéd kertek egyikéből kinyúló júdásfa ágról kíváncsiságból letéptem annyi termést, amennyit csak elértem. A számos röplyuk azt jelezte, hogy a magvakat valamilyen kártevő pusztította. A hüvelyeket kibontva élénksárga, jellegzetesen görbült testű zsizsiklárvák, kukacok kerültek elő, fehér színű magdarázs lárvák társaságában. A zsizsiklárvák egy részéből néhány nap múlva parazita fürkészlárvák bújtak elő.

Másnap újabb hüvelyeket gyűjtöttem, összesen 485 darabot, s belőlük 2896 magot fejtettem ki. A magvak több mint felén volt zsizsik, vagy magdarázs rágás-

nyom, illetve röplyuk. Az április elején a magban bábozódott zsizsiklárvából május elején keltek ki az első bogarak. Június végéig összesen 282 zsizsiket és számos magdarazsat, illetve parazita fürkészdarazsat sikerült kinevelni. A zsizsikek a rajzásuk idején a júdásfa közelében nyíló zelnicemeggy, majd később a bodza virágain táplálkoztak virággal. A virágokon, majd később a zsenge júdásfa-hüvelyeken kezdték a hím bogarak a nőstényeket körüludvarolni, a csápjaikkal simogatva párzásra készíteni. A bogarak rajzásának tetőpontján a júdásfa hüvelyei már teljes hosszukban kifejlődtek, noha bennük a magvak még fejletlenek voltak. Az egyik végükön kicsúcsosodó, hengeres petékből a lárvák egyenesen a hüvelybe rágják

magukat és a legközelebbi magot választják. Hüvelyenként két-három petét lehet találni, de magvanként csak egyetlen zsizsiklárva fejlődik ki. Táplálkozásuk során a magot csaknem teljesen fölélik, az üreget fehér porszerű ürülékük tölti ki. A kifejlett lárvák teletnek át, tavasszal bábozódnak. A bábbort levető bogarak rágnak ablakot a magon és a hüvelyen, majd kirajzanak.

A bogarak meleg időben tevékenyek, hosszú, erős szárnyaikkal kiválóan, villámgyorsan repülnek. Közelítésre ledobják magukat a földre, ahol a hátukon fekve a további zaklatásra, a lábaikkal kaszálni messzire oldalra vetik magukat. A júdásfán egy pók rendezkedett be a zsizsikek vadászatára, a kitinmaradványokból ítélve elég eredményesen.

A lárvákat parazitáló fémfürkészen túl a zsizsikeket igen eredményesen gyérítik a szécincék, amelyek a hüvelyekből következetesen minden magot kibontanak, a zsizsikeket is. Csak a földre ejtett szemekben van esélyük a magot pusztító lárvának a túlélésre. A rákosligeti júdásfa, amin a zsizsikek ilyen szép számban élnek, a tulajdonos szerint körülbelül harmincötéves magonc, ami az utca végén élő legalább másfél évtizeddel idősebb fa alatt kelt ki. Az anyafa pedig emberi közvetítés nélkül került a helyére. Ebből feltételezhető, hogy a júdásfajzsizsik is már több évtizede szaporodik zavartalanul az utcában, tehát nem az utóbbi évek élénk olasz díszfabehozatalával került Rákosligetre.

Bodor János

▲ Élénksárga kukacok

▼ Kisebb-nagyobb bábok

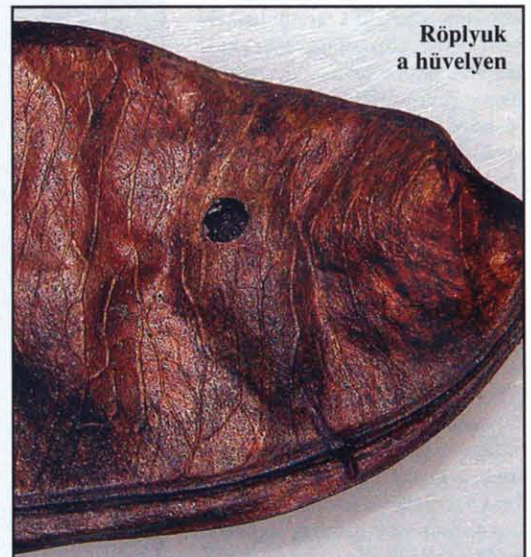
A SZERZŐ
FELVETELI

Frissen kelt
bogarak

Könnyen
szárnyra kapnak

Röplyuk
a hüvelyen